

Юлія Соловей*
Ukraine

Проблема формування здатності майбутнього директора закладу дошкільної освіти до здійснення внутрішнього моніторингу на сучасному етапі розвитку вищої освіти України

Анотація

На сучасному етапі змін в управлінні закладом дошкільної освіти усе більшої актуальності набуває питання проведення досконалої системи контролювальних дій, що спрямована на діяльність закладу дошкільної освіти. Сучасному директору закладу дошкільної освіти (ЗДО) досить складно досягти високого рівня освітньої діяльності без проведення певних контролювальних дій. Контроль в управлінні закладом дошкільної освіти потребує перевірки освітнього середовища, освітнього процесу та результатів освітнього процесу. Відповідно, недосвідчений директор потребує додаткових знань та умінь, які він може здобути в межах вищої освіти.

Мета статті – схарактеризувати та проаналізувати особливості формування здатності майбутнього директора ЗДО до здійснення внутрішнього моніторингу на сучасному етапі розвитку вищої освіти України.

В статті проаналізовано питання контролю в управлінні закладом дошкільної освіти та з'ясовано, що становлення досконалої системи внутрішнього забезпечення якості дошкільної освіти безпосередньо залежить від внутрішнього контролю за допомогою якого можна відстежити рівень надання освітніх послуг в закладі дошкільної освіти та попередньо підготуватися до зовнішнього контролю; схарактеризовано типи контролю в теорії та практиці управління дошкільною освітою; подано авторське визначення

терміносполуки «здатність майбутнього директора закладу дошкільної освіти до здійснення внутрішнього моніторингу»; проаналізовано навчально-методичне забезпечення, а саме декілька спецкурсів, що сприяють підвищенню рівня сформованості здатності директорів ЗДО до здійснення внутрішнього моніторингу; з'ясовано, що майбутній директор закладу дошкільної освіти має бути обізнаним як у галузі управління, так і в різних специфічних галузях та вміти на практиці застосовувати свої знання, уміння й навички; узагальнено тлумачення дефініції «моніторинг» та визначено його як систему заходів, що містить у собі: контроль, спостереження, прогнозування, збір, оброблення, зберігання й поширення інформації щодо освітнього процесу закладу дошкільної освіти. Встановлено, що для ефективної управлінської діяльності майбутній директор закладу дошкільної освіти повинен уміти організувати педагогічний колектив, колектив батьків та дітей, уміти проводити внутрішній контроль, досконало добирати новітню, конкретну інформацію, мати здатність творчо, швидко та обдуманно приймати нестандартні управлінські рішення, виявляти ініціативу в управлінській діяльності, спроможність заохочувати педагогічний колектив тощо.

В ході аналізу інформаційних джерел з'ясовано, що пріоритетним напрямом роботи директора є формування внутрішньої системи забезпечення якості

* Юлія Соловей, доктор філософії, викладач кафедри дошкільної освіти, Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4778-7640>, e-mail: solovey_yula@ukr.net.

освіти ЗДО та констатовано, що внутрішні перевірки є не менш важливими ніж зовнішні, а вивчення рівня підготовки педагогічних працівників, аналіз внутрішніх порушень та їхнє усунення становить обов'язкову умову підготовки до зовнішнього контролю.

Ключові слова: заклад дошкільної освіти, якість освіти, контролювальні дії, внутрішній контроль, моніторинг якості освіти, майбутній директор закладу дошкільної освіти

Summary

The Ability of The Future Director of a Preschool Education Institution to Carry out Internal Monitoring at the Present Stage of Development of Higher Education

At the present stage of changes in the management of preschool education, the issue of conducting a perfect system of control actions aimed at the activities of preschool education is becoming increasingly important. It is quite difficult for a modern director of a preschool institution to achieve a high level of educational activity without carrying out certain control actions. Control over the management of a preschool institution requires an examination of the educational environment, the educational process and the results of the educational process. Accordingly, an inexperienced director needs additional knowledge and skills that he can acquire within higher education.

The purpose of the article is to characterize and analyze the peculiarities of forming the ability of the future director of preschool education to carry out internal monitoring at the present stage of development of higher education in Ukraine. The article analyzes the issue of control in the management of preschool education and finds that the formation of a perfect system of internal quality assurance of preschool education directly depends on internal control through which you can monitor the level of educational services in preschool education and prepare for external control; types of control in the theory and practice of preschool education management are characterized; the author's definition of the term «ability of the future director of the preschool institution to carry out internal monitoring» is given; educational and methodological support was analyzed, namely several special courses that help increase the level of ability of directors of preschool education institutions to carry out internal monitoring; It was clarified that the future director of a preschool institution should be knowledgeable both in the field of management and in various specific areas and be able to apply their knowledge, skills and abilities in practice; the interpretation of the definition of “monitoring” is generalized and defined as a system of measures, which includes: control, observation, forecasting, collection, processing, storage and dissemination of informa-

tion on the educational process of preschool education. It is established that for effective management the future director of preschool education must be able to organize the teaching staff, parents and children, be able to conduct internal control, perfectly select the latest, specific information, be able to creatively, quickly and thoughtfully make non-standard management decisions. management activities, the ability to encourage the teaching staff, etc.

During the analysis of information sources it was found that the priority of the director is the formation of the internal quality assurance system of preschool education and stated that internal inspections are no less important than external, and study the level of training of teachers, analysis of internal violations and their elimination is a prerequisite for preparation for external control.

Keywords: preschool institution, quality of education, control actions, internal control, monitoring of education quality, future director of preschool institution

1. Вступ

Якість освіти є актуальним питанням передового розвитку інтелектуального потенціалу України в XXI столітті (Крутії, 2010). Зміни, що відбуваються в освітній системі України проходять з урахуванням світових тенденцій глобалізації та інтеграції. У контексті цих тенденцій постає питання покращення якості вищої освіти, спрямованої на підготовку висококваліфікованої, конкурентоспроможної особистості, що отримала ґрунтовну мовну підготовку, володіє знаннями комп'ютера, має реалістичний світогляд і високі моральні якості людини.

Сучасному директору закладу дошкільної освіти (ЗДО) досить складно досягти високого рівня освітньої діяльності без проведення певних контролювальних дій. Контроль в управлінні закладом дошкільної освіти потребує перевірки освітнього середовища (ресурсне забезпечення, навчально-методичне забезпечення, науково-методичне забезпечення), освітнього процесу (зміст і методи освітньої діяльності, впровадження освітніх інновацій, психологічний супровід освітнього процесу) та результатів освітнього процесу (розвиток пізнавальної сфери дітей, результати педагогічної просвіти батьків). Відповідно, недосвідчений директор потребує додаткових знань та умінь, які він може здобути в межах вищої освіти.

На сучасному етапі змін в управлінні закладом дошкільної освіти усе більшої актуальності набуває питання проведення досконалої системи контролювальних дій, що спрямована на діяльність закладу дошкільної освіти. Проконтролювати – означає продіагностувати продуктивний стан об'єкта та результати його діяльності. Особливого значення проблема управління якістю освіти набуває для директора ЗДО, який систематично здійснює внутрішній контроль, водночас важливим стає педагогічний аналіз діяльності педагогічних працівників, без якого неможливо визначити мету й завдання, а також планувати та здійснювати контроль. Варто зауважити, що в структурі управління ЗДО контроль за його діяльністю є нелегкою справою, оскільки необхідно виділити в об'єкті частини, оцінити роль і місце кожної та вміло встановити зв'язки між частинами цілісної системи (Швайка, 2009; Соловей 2018).

Мета дослідження – схарактеризувати та проаналізувати особливості формування здатності майбутнього директора ЗДО до здійснення внутрішнього моніторингу на сучасному етапі розвитку вищої освіти України.

Для розв'язання поставлених завдань використано комплекс методів дослідження: теоретичні – аналіз, синтез, систематизація, порівняння, моделювання та узагальнення – для опрацювання наукових джерел теоретичних основ проблеми формування здатності майбутнього директора закладу дошкільної освіти до здійснення внутрішнього моніторингу на сучасному етапі розвитку вищої освіти України.

2. Виклад основного матеріалу

Питання підготовки майбутнього педагога загалом і фахівця дошкільної освіти зокрема як одне з ключових у педагогічній науці постає об'єктом студіювання багатьох дослідників (Н. Абашкіної, О. Браславської, А. Грітченка, І. Зязюна, В. Ковалю, Г. Троцько, Т. Яцули). У наукових дослідженнях останніх десятиліть приділялась увага щодо:

- вивчення проблеми удосконалення змісту підготовки фахівців дошкільної освіти (Г. Беленька, А. Богуш, А. Залізняк, А. Богуш, Н. Гавриш, Л. Загородня, І. Луценко, М. Машовець, Т. Поніманська, І. Рогальська-Яблонська);

- особливості сфер управлінської діяльності та діяльності з кадрами (О. Куліш, Л. Пісоцька);
- проблеми підготовки педагогічних працівників та керівників освітніх закладів (В. Бондар, В. Воронцова, Л. Даниленко, Г. Єльнікова, Л. Калініна, Н. Кузьміна, М. Мартиненко, В. Мельник, Т. Сорочан, Т. Сущенко, Ф. Хміль);
- управління у сфері освіти, зокрема наукові основи управлінської діяльності керівника та підвищення його управлінської кваліфікації (Є. Березняк, В. Бегай, Л. Карамушка, Н. Коломінський, Ю. Конаржевський, В. Крижка, Н. Островерхова, Є. Павлютенков, В. Пікельна, В. Пуцов, Є. Тонконога).

В сучасних умовах функціонування системи дошкільної освіти досить важливим складником діяльності директора є здійснення внутрішнього моніторингу як чиннику державного контролю в управлінні діяльністю закладом дошкільної освіти, який є засобом отримання важливої інформації під час прийняття управлінських рішень (Анненкова). Питання здійснення внутрішнього моніторингу на сучасному етапі стали об'єктом дослідження багатьох науковців:

- Є. Антосенков, А. Ахмадєєв, А. Бичков, І. Вавілов, І. Галяміна, С. Горбатков, Л. Грибанова, В. Гудкова, М. Гузаїров, Т. Козлова досліджували питання проведення моніторингу в різних сферах діяльності;
- І. Бестужева-Лада, І. Герасимов, Т. Заславська, Ю. Левада, О. Майоров, Н. Пішулин, А. Савельєв, Н. Селезньова, Л. Семущина, А. Субетто схарактеризували методологічні й теоретичні проблеми моніторингу.

Внутрішнє забезпечення якості освіти у ЗДО. Загальні концепції організації сучасної вищої педагогічної освіти, її цілі, завдання та вимоги до структури містить редакція Закону України «Про вищу освіту» 2017 року, з доповненнями 2019 року (Про вищу освіту: Закон України, 2014; Про освіту. Закон України, 2017; Про фахову передвищу освіту. Закон України, 2019).

Необхідно зазначити, що нормативною основою моніторингу оцінки якості освітнього процесу є Конституція України, Закон України «Про освіту», Закон України «Про загальну середню

освіту», інші закони, Указ Президента України «Про додаткові заходи щодо підвищення якості освіти в Україні», «Про невідкладні заходи щодо забезпечення функціонування та розвитку освіти», акти Президента України, Кабінету Міністрів України, накази МОН, розпорядження голів обласної, міської, районної держадміністрацій тощо.

Відповідно до затверджених Державною службою якості освіти України «Методичних рекомендацій з питань формування внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладах дошкільної освіти» (Про затвердження Методичних рекомендацій з питань формування внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладах дошкільної освіти, 2020) пріоритетним напрямом роботи директора визначено формування внутрішньої системи забезпечення якості освіти ЗДО. Поняття «внутрішня система» трактується як комплекс умов, процедур та заходів у закладі дошкільної освіти, які покликані забезпечити результативність освітніх та управлінських процесів, що практично здійснюють вплив на якість освітнього процесу, формування ключових компетентностей дітей раннього та дошкільного віку, сприяють всебічному розвитку особистості (Соловей, 2022).

Внутрішні перевірки ЗДО здійснюються за розробленою орієнтовною програмою та поділяються на тематичні, фронтальні, оперативні й порівняльні внутрішні контрольні перевірки:

- метою тематичного контролю є залучення уваги колективу до окремих завдань дидактичного, методичного, виховного характеру, які в ЗДО розв'язуються не досить успішно, вивчення виконання програм за конкретними розділами для виявлення рівня роботи ЗДО за завданнями, визначеними в річному плані. План тематичної перевірки повідомляється вихователям за 1–2 місяці до здійснення цього заходу. Це повинно спонукати їх до самоаналізу та самооцінки своєї діяльності;
- фронтальний контроль являє собою всебічну перевірку діяльності як вихователя окремо, так і ЗДО загалом. Підсумки фронтальної та тематичної перевірок щодо стану діяльності ЗДО обговорюються на педагогічних радах, нарадах, а деякі питання виносяться

на наради за участю завідувача, засідання профспілкового комітету. Під час організації фронтальної перевірки створюється комісія, яка надає допомогу в проведенні перевірки;

- оперативний контроль спрямований на виявлення стану роботи педагогічного колективу та окремих вихователів на певному етапі. Завдання оперативного контролю – попередження недоліків. Мета його реалізації – попередити можливі недоліки, порушення; дібрати найраціональніші методи роботи; підвищити рівень управління;
- порівняльний контроль має за мету порівняння результатів роботи вихователів за різними напрямками програми. Порівняльний контроль дозволяє побачити різницю в роботі вихователів паралельних вікових груп, а також зіставити роботу двох вихователів однієї групи. Відмінною особливістю взаємоконтролю (узаємовідвідування) є те, що аналіз та оцінювання педагогічного процесу здійснюються вихователем у паралельній групі чи в будь-якій іншій віковій групі за рішенням адміністрації. Це спонукає до самоаналізу й самооцінки одного вихователя на основі порівняння з досвідом роботи іншого. Порівняльний контроль допомагає поширенню ефективного досвіду, поліпшенню освітнього процесу (Чала, 2009).

У контексті сказаного вище варто зазначити, що внутрішні перевірки є не менш важливими за зовнішні. Вивчення рівня підготовки педагогічних працівників, аналіз внутрішніх порушень та їхнє усунення становить обов'язкову умову підготовки до зовнішнього контролю.

Типи контролю в теорії та практиці управління дошкільною освітою. Обґрунтованою дією директора закладу дошкільної освіти є диференційований підхід до самої процедури проведення внутрішнього контролю, адже в кожному колективі працюють педагоги з різним рівнем професійної компетентності. Тож варто визначити тип контролю. Він являє собою визначення інтенсивності та діапазону здійснення процедури вивчення стану освітнього процесу (Романюк, 2011). У теорії та практиці управління освітою виділяють такі типи контролю:

- частковий контроль передбачає здійснення вивчення роботи досвідчених педагогів: які мають певні труднощі з окремих питань педагогічної діяльності; які працюють у старших групах (адже формування шкільної зрілості є актуальним питанням вивчення роботи закладу); які працюють у спеціальних групах для дітей із вадами мови, іншими вадами;
- повному контролю підлягатимуть: малодосвідчені педагоги; педагоги, які впроваджують певну педагогічну технологію або методику; педагоги, які атестуються в поточному році (Романюк, 2011).

У контексті зазначеного вище постає питання формування здатності майбутнього директора ЗДО до здійснення внутрішнього моніторингу на сучасному етапі розвитку вищої освіти.

Доцільно наголосити, що слово «здатність» походить від слова «здатний», тобто який уміє здійснювати, виконувати, робити що-небудь (Великий тлумачний словник сучасної української мови, 2005, с. 453).

У психологічній науці дефініція «здатність» схарактеризована як уміння, досвід та якість здійснювати конкретні дії та вчинки за певний час, а також готовність особистості до виконання певних дій чи вчинків. Також під поняттям «здатність» розуміють уміння виконувати які-небудь дії або ж вміння досконало діяти в межах певної професійної діяльності (Головань, 2008).

В академічному тлумачному словнику української мови термін «здатність» витлумачено як «природне обдаровання, здібність» (Словник української мови: академічний тлумачний словник, 1972, с. 532).

Узагальнюючи наведені тлумачення, можна стверджувати, що здатність – це уміння людини здійснювати певні вчинки, що базується на знаннях та готовності особистості до тієї чи тієї діяльності.

Відповідно до Закону України «Про освіту» (Стаття 48. Моніторинг якості освіти) терміносполуку «Моніторинг якості освіти» схарактеризовано як «планомірну та систематичну систему заходів, що проводяться з ціллю виявлення та відстеження тенденцій у розвитку якості освіти в країні, на окремих територіях, у закладах освіти

(інших суб'єктах освітньої діяльності), встановлення відповідності фактичних результатів освітньої діяльності її заявленим цілям, а також оцінювання ступеня, напряму і причин відхилень від цілей» (Про фахову передвищу освіту. Закон України, 2019).

Поняття «моніторинг» в перекладі означає – контроль, нагляд, виникло ще в кінці ХХ ст. і використовувалося як елемент планових досліджень за ознаками навколишнього середовища в просторі і часі (Козубовська, 2011, с. 75).

На наш погляд, заслуговує на увагу визначення змісту поняття «моніторинг» в Енциклопедії освіти як «спеціальної системи збору, обробки, зберігання і поширення інформації про стан освіти, прогнозування на підставі об'єктивних даних динаміки й основних тенденцій її розвитку та розроблення науково-обґрунтованих рекомендацій для прийняття управлінських рішень стосовно підвищення ефективності функціонування освітньої галузі» (Енциклопедія освіти, 2008, с. 519). Вважаємо, що акцент у цьому визначенні зроблено на підвищенні ефективності функціонування освітньої галузі.

Згідно із Законом України «Про освіту» (Стаття 48. Моніторинг якості освіти) моніторинг якості освіти може бути внутрішній та зовнішній. Відповідно, внутрішній моніторинг є передумовою ефективного розвитку закладу дошкільної освіти та вагомим складником під час проходження ЗДО державного контролю. Зовнішній моніторинг проводиться управлінськими структурами освіти або незалежними спеціальними установами (Козубовська, 2011).

Узагальнюючи наведені тлумачення, можна стверджувати, що моніторинг – це система заходів, що містить у собі: контроль, спостереження, прогнозування, збір, оброблення, зберігання й поширення інформації щодо освітнього процесу закладу дошкільної освіти.

Здатність майбутнього директора ЗДО до здійснення внутрішнього моніторингу. Ґрунтуючись на проаналізованому матеріалі пропонуємо авторське визначення терміносполуки «здатність майбутнього директора ЗДО до здійснення внутрішнього моніторингу». Отож таку здатність майбутнього директора ЗДО ми розуміємо як вміння особистості виконувати функціональні

обов'язки щодо систематичного внутрішнього спостереження, прогнозування, виявлення недоліків та сприяння покращенню номенклатури справ у закладі дошкільної освіти (Соловей, 2022). Вважаємо, що здатність майбутнього директора ЗДО до здійснення внутрішнього моніторингу опосередковано має формуватися під час здобуття ОС «бакалавр» спеціальності 012 «Дошкільна освіта» і безпосередньо, під час здобуття ОС «магістр» спеціальності 012 «Дошкільна освіта», а також на етапі проходження виробничої практики в ЗДО здобувачами вищої освіти під керівництвом вихователів-методистів. На нашу думку, здатність майбутнього директора ЗДО до здійснення внутрішнього моніторингу формується також в процесі практичної професійної діяльності чинних директорів та вихователів-методистів ЗДО, які перебувають в постійному професійному русі – «освіта впродовж життя» (Соловей, 2022).

Сьогодні підготовка майбутніх фахівців дошкільної освіти в системі педагогічної освіти України передбачена за двома напрямками: бакалаврат (термін навчання 4 роки), магістратура (1,4 роки).

Варто зазначити, що особа, яка має освітній ступінь «магістр» за спеціальністю «Дошкільна освіта», згідно з чинною редакцією Національного класифікатора України «Класифікатор професій (ДК 003:2010) із змінами, затвердженими наказом Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 15.09.2019 року № 259» може займати такі посади: 1210 Керівники підприємств, установ та організацій сфері освіти; 1210.1 Директор дошкільного виховного закладу; 1229.1 Завідувач відділу (у складі управління освітою); 1229.4 Завідувач дитячого садка (дитячих ясел, ясел-садка); 1493 Менеджер (управитель) систем якості (012 Дошкільна освіта); 2332 Методист з дошкільного виховання; 2351.2 (20 305) Вихователь-методист; 2352 (22 595) Інспектор з дошкільного виховання; 2352 (22 568) Інспектор-методист; 3320 Фахівці з дошкільного виховання. Згідно з International Standard Classification of Occupation 2008 (ISCO-08) магістр може обіймати такі посади: 1341 Child Care Services Managers; 1345 Education Managers; 2351 Education Methods Specialists (Загородня, 2019).

Процес підготовки майбутнього директора закладу дошкільної освіти до здійснення внутріш-

нього моніторингу на сучасному етапі розвитку вищої освіти повинен формувати такі компетенції у студентів-магістрантів:

- реалізація культурологічного, системно-структурного, комплексного, діяльнісного, полісуб'єктивного, середовищного підходів;
- реорганізацію системи освітнім закладом;
- своєчасний та якісний моніторинг результатів діяльності ЗДО;
- удосконалення матеріально-технічної бази;
- зміцнення зв'язків із сім'єю, школою, громадськістю;
- доцільне поєднання основної та додаткової освіти тощо (Крутій, 2010).

Майбутній директор закладу дошкільної освіти має бути обізнаним як у галузі управління, так і в різних специфічних галузях та вміти на практиці застосовувати свої знання, уміння й навички. Цілком зрозуміло, що для ефективної управлінської діяльності майбутній директор закладу дошкільної освіти повинен уміти організувати педагогічний колектив, колектив батьків та дітей (тобто виявляти свої ораторські, організаторські та комунікативні навички), уміти проводити внутрішній контроль, досконало добирати новітню, конкретну інформацію, мати здатність творчо, швидко та обдуманно приймати нестандартні управлінські рішення, виявляти ініціативу в управлінській діяльності, спроможність заохочувати педагогічний колектив тощо (Соловей, 2018).

До того ж у 2020 році затверджено стандарт вищої освіти за спеціальністю 012 «Дошкільна освіта» для другого (магістерського) рівня вищої освіти (Стандарт вищої освіти України, другий магістерський рівень спеціальності 012 «Дошкільна освіта», 2020), де означено важливі фахові компетентності випускників щодо провадження управлінської діяльності:

- здатність працювати в команді;
- здатність виявляти, ставити й вирішувати проблеми;
- здатність здійснювати методичний супровід освітньої діяльності закладу дошкільної освіти;
- готовність до організації фінансово-господарської діяльності закладів дошкільної освіти;

- здатність здійснювати нормативно-правове регулювання діяльності закладу дошкільної освіти (Стандарт вищої освіти України, другий магістерський рівень спеціальності 012 «Дошкільна освіта», 2020, с. 13–15).

Окрім зазначених фахових компетентностей, стандарт вищої освіти за спеціальністю 012 «Дошкільна освіта» для другого (магістерського) рівня вищої освіти містить нормативний зміст підготовки здобувачів вищої освіти, у якому сформульовано основні результати навчання. Серед широкого спектру нормативного змісту ми виокремили найбільш вагомими для нашого дослідження складники:

- знати і використовувати в практичній діяльності законодавчу базу дошкільної освіти;
- володіти вміннями й навичками аналізу, прогнозування, планування, організації освітнього процесу в закладі дошкільної освіти з урахуванням принципів дитиноцентризму, здоров'язбереження, інклюзії, розвивального навчання, особистісно орієнтованого підходу, суб'єкт-суб'єктної взаємодії;
- уміти планувати та координувати фінансово-господарську діяльність закладів дошкільної освіти.

Відтак особа (випускник), яка прагне займати керівну (управлінську) посаду, повинна вміти логічно мислити, мати стійку емоційну сферу (культуру), систематично поновлювати словниковий запас новими термінами, володіти інформацією про зміни, що відбуваються в освіті. Варто також зауважити, що управління закладом дошкільної освіти є планомірною системою впливу на педагогічних працівників та на освітній процес загалом, що здійснюється для досягнення максимальних результатів розвитку ЗДО.

Підвищення рівня сформованості здатності директорів ЗДО до здійснення внутрішнього моніторингу шляхом використання фахового навчально-методичного забезпечення. Розглянемо навчально-методичне забезпечення, а саме декілька спецкурсів, що сприяють підвищенню рівня сформованості здатності директорів ЗДО до здійснення внутрішнього моніторингу, як майбутніх, так і чинних директорів закладів дошкільної освіти.

Спецкурс «Компетентнісний підхід до системи педагогічних вимірювань та управління якістю

освіти», розроблений Н. Лісовою та О. Бондаренко (Лісова, Бондаренко, 2009), рекомендовано для підготовки директорів закладів загальної середньої освіти, проте один із змістових модулів з цього спецкурсу можна використати для підвищення фахової обізнаності й майбутніх директорів та методистів ЗДО. Змістовий модуль «Якість освіти як об'єкт вимірювання та управління» сприяє ознайомленню майбутніх фахівців з поняттям «управління», «якість освіти», «моніторинг» тощо та виробить вміння здійснювати внутрішній моніторинг освітнього процесу. Також спецкурс містить перелік основних понять, що є базовими в теорії та практиці управління освітою. На нашу думку, спецкурс сприяє удосконаленню деяких питань теоретичного спрямування, а також підвищує рівень самоосвіти майбутнього чи теперішнього фахівця.

Спецкурс «Формування професійної культури майбутнього вихователя дошкільного навчального закладу», що пропонує Ю. Смолянко (Смолянко, 2016), сприяє підвищенню в студентів професійної та педагогічної культури, формує професійний та науковий світогляд, покращує їхню готовність до розв'язання педагогічних ситуацій, які можуть виникнути в ЗДО. Загалом спецкурс призначено для майбутніх вихователів ЗДО, проте це навчально-методичне забезпечення варто використовувати і під час підготовки майбутнього директора ЗДО, адже педагогічна етика становить вагомий критерій управлінської діяльності як складника ефективної ділової взаємодії.

Довідково-методичне видання «Книга керівника дошкільного навчального закладу» (автори-упорядники О. Копейкіна та Л. Гураш) (Копейкіна, Гураш, 2007) містить нормативно-правові акти вищих органів влади України у галузі дошкільної освіти та призначене для керівників, методистів і співробітників закладів дошкільної освіти, студентів педагогічних навчальних закладів. У виданні опубліковано широкий спектр законодавчих документів, з якими має бути ознайомлений майбутній директор ЗДО. Зауважимо, оскільки посібник надрукований у 2006 році, деякі нормативно-правові акти є застарілими та втратили свою чинність.

Не менш важливим навчально-методичним забезпеченням у підготовці майбутнього дирек-

тора закладу дошкільної освіти є посібник «Керівництво дошкільним навчальним закладом. Інформативно-методичні матеріали на допомогу керівникові ДНЗ», автором якого є Ю. Манилюк (Манилюк, 2010). Книга містить 5 розділів, у яких логічно схарактеризовано систему розвитку дошкільної освіти, сутність управління закладом дошкільної освіти, ведення документації, проаналізовано орієнтовні форми внутрішнього контролю та окреслено специфіку роботи з батьками. На нашу думку, це керівництво повною мірою відповідає вимогам для його використання в освітньому процесі ЗВО при підготовці майбутніх директорів ЗДО та може бути використаний діючими директорами ЗДО.

Варто зауважити, що, аналізуючи навчально-методичне забезпечення, ми дійшли висновку, що досить велика кількість сучасної літератури, спецкурсів, навчально-методичних матеріалів представлено у сфері управління закладами загальної середньої освіти («Рекомендації до побудови внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладі загальної середньої освіти» (М. Бобровський, С. Горбачов, О. Заплотинська) (Бобровський, Горбачов, Заплотинська, 2019), «Державно-громадське управління розвитком загальної середньої освіти в малих містах України» (Н. Лісова) (Лісова, 2018), «Основи управління закладом загальної середньої освіти: навчальний посібник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів» (З. Онишків) (Онишків, 2018), «Автономія як шлях до ефективного менеджменту школи» (А. Сеїтосманов) (Сеїтосманов, Фасоля, Мархлевські, 2019), «Нові вимоги до компетентностей керівників шкіл в Україні» (Отич О.) (Отич, 2018) та інші). Вважаємо, що у сфері управління дошкільною освітою недостатньо сучасного навчально-методичного забезпечення. Надалі вбачаємо доцільним розроблення дистанційного спецкурсу, який буде спрямовано на розкриття основних аспектів управління, контролю та моніторингу в галузі дошкільної освіти.

Зважаючи на сучасні вимоги до організації освітнього процесу, варто зауважити, що його успішність, ефективність організації й, відповідно, управління, значною мірою залежить від вдалого вибору засобів навчання. Із впровадженням в освітній простір інформаційно-комунікаційних

технологій (ІКТ) та сервісів мережі Internet традиційні засоби навчання поєднують із використанням ІКТ, з дистанційним, мобільним та змішаним навчанням (Триус, 2010).

Аналіз сучасного інтернет-контенту та медійного простору дозволив констатувати, що формуванню управлінських компетентностей та професійному розвитку майбутнього директора закладу дошкільної освіти сприяють різноманітні онлайн-курси на освітніх платформах дистанційного навчання. Зокрема, «ДНК Лідерів» (EdEra), «Ефективні комунікації для освітніх управлінців» (EdEra), «Як ефективно спланувати та провести діалог» (Prometheus), «Менеджмент» (Prometheus), «Медіаграмотність для освітян» (Prometheus), «Управління людьми і проектами» (Освітній Хаб).

Варто зазначити, що інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) та сервіси мережі Internet полегшують роботу викладачам ЗВО та сприяють кращому засвоєнню інформації студентами. Мережа Internet урізноманітнює засоби спілкування студентів та викладачів (електронна пошта, застосунок Viber, інтернет-платформа тощо), сприяє пошуці потрібної інформації та вмінню працювати з нею. Знання комп'ютера на сьогодні справедливо розглядають як фундаментальний чинник прогресу, що сприяє розвитку людини.

Опрацьовуючи самостійно дистанційні спецкурси, студенти набувають конкретних знань із тем, які запропоновано до вивчення. Контроль якості знань можна забезпечувати за допомогою проведення системи тестів, що реалізуються в дистанційному режимі (Google-тести). Резюмуючи сказане вище, вважаємо, що впровадження в освітній процес авторських дистанційних спецкурсів сприятиме підвищенню рівня професійного зростання та розширення кругозору знань студентів і педагогічних працівників закладів дошкільної освіти (Соловей, 2022).

3. Висновки

Варто зауважити, що діяльність сучасного закладу дошкільної освіти має бути зорієнтована на особистість дитини, а для того, щоб ця діяльність набувала прогресивного характеру, органи державної влади мають систематично контролювати діяльність ЗДО, аналізуючи у такий спосіб

стан системи дошкільної освіти. На сьогодні усе більшої актуальності набуває питання становлення досконалої системи внутрішнього забезпечення якості дошкільної освіти, тому не менш важливим є внутрішній контроль за допомогою якого також легко можна відстежити рівень надання освітніх послуг в закладі дошкільної освіти та попередньо підготуватися до зовнішнього контролю. Вважаємо, що здатність майбутнього директора ЗДО до здійснення внутрішнього моніторингу опосередковано має формуватися під час здобуття ОС «бакалавр» спеціальності 012 «Дошкільна освіта» і безпосередньо, під час здобуття ОС «магістр» спеціальності 012 «Дошкільна освіта», а також на етапі проходження виробничої практики в ЗДО здобувачами вищої освіти під керівництвом вихователів-методистів.

Література

- Анненкова І.П. Моніторинг якості освіти у ВНЗ. URL: <http://e-learning.onu.edu.ua/stati/pedagog-ka-visho-shkoli/an-nkova-p-mon-toring-jakost-osv-ti-u-vnz.html> (Дата звернення: 12.03.2022).
- Бобровський М.В., Горбачов С.І., Заплотинська О.О. Рекомендації до побудови внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладі загальної середньої освіти. Київ: Державна служба якості освіти, 2019. 240 с.
- Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / уклад. і гол. ред. В.Т. Бусел. Київ: Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.
- Головань, М.С. Компетенція і компетентність: досвід теорії, теорія досвіду. Вища освіта України. 2008. № 3. С. 23–30.
- Енциклопедія освіти / головний редактор: В.Г. Кремень. Київ: Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
- Загородня Л.П. Дослідження сучасного стану підготовки магістрів до забезпечення якості освітнього процесу в закладі дошкільної освіти. Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка: педагогічні науки (pedagogical sciences). 2019. Випуск 39. С. 22.
- Книга керівника дошкільного навчального закладу: довідково-методичне видання / уклад. О.А. Копейкіна, Л.В. Гураш. Харків: Торсінг плюс, 2006. 512 с.
- Козубовська І.В. Моніторинг якості освіти як засіб підвищення ефективності навчально-виховного процесу. Науковий вісник Ужгородського національного університету: серія «Педагогіка, соціальна робота». 2011. № 22. С. 75.
- Компетентнісний підхід до системи педагогічних вимірювань та управління якістю освіти: спецкурс / уклад. Н.І. Лісова, О. А. Бондаренко. Черкаси: ЧОПОПП, 2009. 92 с.
- Крутий К.Л. Моніторинг як сучасний засіб управління якістю освіти в дошкільному навчальному закладі: монографія. Запоріжжя: ТОВ «ЛІПС» ЛТД, 2010. 172 с.
- Крутий К.Л. Чинники якості освіти: теоретичні надбання чи нагальна потреба? Емоційне благополуччя як критерій якості освіти: спецвипуск за матеріалами Всеукраїнського Дня дошкілля. Дитячий садок. 2010. 21–23 червня (549–551) С. 7–14.
- Лісова Н.І. Державно-громадське управління розвитком загальної середньої освіти в малих містах України: монографія. Черкаси: Пономаренко Р. В., 2018. 360 с.
- Манилюк Ю.С. Керівництво дошкільним навчальним закладом: інформативно-методичні матеріали на допомогу керівникові ДНЗ. Київ: Мандрівець, 2010. 168 с.
- Онишків З.М. Основи управління закладом загальної середньої освіти: навчальний посібник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів. Київ: Навчальна книга – Богдан, 2018. 192 с.
- Отич О.М., Задорожна Л.К., Рябова З.В., Оліфіра Л.М. Нові вимоги до компетентностей керівників шкіл в Україні: посіб. для слухачів закладів післядипломної педагогічної освіти, керівників закладів загальної середньої освіти, здобувачів вищої освіти за спеціалізаціями «Управління навчальним закладом» та «Управління проектами». Київ, 2018. 74 с.
- Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (Дата звернення: 13.03.2022).
- Про затвердження Методичних рекомендацій з питань формування внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладах дошкільної освіти: наказ Державної служби якості освіти України від 30.11.2020 р. № 01-11/71. URL: <https://osvita.ua/legislation/doshkilna-osvita/77870/> (Дата звернення: 20.03.2022).
- Про освіту. Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: https://kodeksy.com.ua/pro_osvitu.htm (Дата звернення: 18.03.2022).
- Про фахову передвищу освіту. Закон України редакція від 06.06.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2745-19#n1418> (Дата звернення: 19.03.2022).
- Романюк І.А. Аналіз, планування, контроль як функції управлінської діяльності керівника дошкільного навчального закладу. Тернопіль: Мандрівець, 2011. 280 с.

- Сеїтосманов А.С., Фасоля О.І., Мархлевські В.М. Автономія як шлях до ефективного менеджменту школи: методичні рекомендації. Київ, 2019. 47 с.
- Словник української мови: академічний тлумачний словник (1970–1980), Київ: Наукова думка, 1972. Т. 3. 532 с.
- Смолянко Ю.М. Формування професійної культури майбутнього вихователя дошкільного навчального закладу: навч. посіб. для студентів освіт. ступеня «Магістр» спеціальності 012 «Дошкільна освіта». Чернігів: Десна Поліграф, 2016. 151 с.
- Соловей Ю.О. Державний контроль в управлінні діяльністю закладів дошкільної освіти в Україні (друга половина ХХ – початок ХХІ ст.): дис... доктора філософії: спеціальність 011 – Освітні, педагогічні науки. Черкаси, 2022. 303 с.
- Соловей Ю.О. Чинники ефективної управлінської діяльності директора закладу дошкільної освіти. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота». 2018. № 2 (43). С. 265–269.
- Соловей Ю.О. Моніторинг якості дошкільної освіти як комплексна система в управлінні закладом дошкільної освіти. Лабіринти реальності: збірник наукових праць за матеріалами V Міжнародної науково-практичної конференції (Монреаль, 30–31 жовтня 2018 р.). Монреаль: СРМ «ASF», 2018. С. 115–119.
- Стандарт вищої освіти України, другий магістерський рівень спеціальності 012 «Дошкільна освіта»: наказ Міністерства освіти і науки України від 29.04.2020 р. № 572. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vyshcha/standarty/2020/05/2020-zatverd-standart-012-m.pdf> (Дата звернення: 11.03.2022).
- Триус Ю.В. Комп'ютерно-орієнтовані методичні системи навчання математичних дисциплін у ВНЗ: проблеми, стан і перспективи. Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 2: Комп'ютерно-орієнтовані системи навчання. 2010. № 9. С. 16–29.
- Чала Т.Т. Настільна книга керівника ДНЗ. Харків: Основа, 2009. 508 с.
- Швайка Л.А. Як оцінити роботу ДНЗ. Харків: Основа, 2009. 165 с.
- Bobrovskiy M.V., Horbachov S.I., Zaplotynska O.O. (2019) *Rekomendatsii do pobudovy vnutrishnoi systemy zabezpechennia yakosti osvity u zakladi zahalnoi serednoi osvity* [Recommendations for building an internal system of quality assurance in general secondary education]. Kyiv: Derzhavna sluzhba yakosti osvity [in Ukrainian].
- Busel V.T. (2005) *Velykyi tлумачnyi slovnyk suchasnoi ukraïnskoi movy (z dod. i dopov.)* [Large explanatory dictionary of the modern Ukrainian language (with additions and additions)] Kyiv: Irpin: VTF «Perun» [in Ukrainian].
- Holovan M.S. (2008) *Kompetentsiia i kompetentnist: dosvid teorii, teoriia dosvidu* [Competence and competence: experience theory, experience theory]. *Vyshcha osvita Ukrainy*. № 3. S. 23–30 [in Ukrainian].
- Kremen V.H. (2008) *Entsyklopediia osvity* [Encyclopedia of Education]. Kyiv: Yurinkom Inter [in Ukrainian].
- Zahorodnia L.P. (2019) *Doslidzhennia suchasnoho stanu pidhotovky mahistriv do zabezpechennia yakosti osvitnoho protsesu v zakladi doshkilnoi osvity* [Research of the current state of preparation of masters to ensure the quality of the educational process in preschool education]. *Visnyk Hlukhivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni Oleksandra Dovzhenka: pedahohichni nauky*. Vypusk 39. S. 22. [in Ukrainian].
- Kopieikina O.A., Hurash L. V. (2006) *Knyha kerivnyka doshkilnoho navchalnoho zakladu: dovidkovo-metodychne vydannia* [The book of the head of the preschool educational institution: reference and methodical edition]. Kharkiv: Torsinh plus [in Ukrainian].
- Kozubovska I.V. (2011) *Monitorynh yakosti osvity yak zasib pidvyshchennia efektyvnosti navchalno-vykhovnoho protsesu* [Monitoring the quality of education as a means of improving the efficiency of the educational process]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu: seriia «Pedahohika, sotsialna robota»*. № 22. S. 75. [in Ukrainian].
- Lisova N.I., Bondarenko O.A. (2009) *Kompetentnisnyi pidkhid do systemy pedahohichnykh vymiriuvan ta upravlinnia yakistiu osvity: spetskurs* [Competence approach to the system of pedagogical measurements and quality management of education: special course]. Cherkasy: ChOIPOPP [in Ukrainian].
- Krutii K.L. (2010) *Monitorynh yak suchasnyi zasib upravlinnia yakistiu osvity v doshkilnomu navchalnomu zakladi: monohrafiia* [Monitoring as a modern means of managing the quality of education in preschool education: a monograph]. Zaporizhzhia: TOV «LIPS» LTD [in Ukrainian].
- Krutii K.L. (2010) *Chynnyky yakosti osvity: teoretychni nadbannia chy nahalna potreba?* [Factors of educational quality: theoretical aspects or real need?]

References

Annikova I.P. (2022, January 29) *Monitorynh yakosti osvity u VNZ* [Monitoring the quality of education in universities]. Retrived from: <http://e-learning.onu.edu.ua/stati/pedagog-ka-visho-shkoli/annikova-p-mon-toring-jakost-osv-ti-u-vnz.html> [in Ukrainian].

- tional quality: theoretical achievements or urgent need?] *Emotsiine blahopoluchchia yak kryterii yakosti osvity: spetsvypusk za materialamy Vseukrainskoho Dnia doshkillia. Dytiachyi sadok*. 21–23 chervnia (549–551), Ukraine. S. 7–14. [in Ukrainian].
- Lisova N.I. (2018) *Derzhavno-hromadske upravlinnia rozvytkom zahalnoi serednoi osvity v malykh mistakh Ukrainy: monohrafiia* [State and public management of general secondary education development in small cities of Ukraine: monograph]. Cherkasy: Ponomarenko R. V. [in Ukrainian].
- Manyliuk Yu.S. (2010) *Kerivnytstvo doshkillnym navchalnym zakladom: informatyvno-metodychni materialy na dopomohu kerivnykovi DNZ* [Management of a preschool educational institution: informative and methodical materials to help the head of a preschool institution]. Kyiv: Mandrivets [in Ukrainian].
- Onyshkiv Z.M. (2018) *Osnovy upravlinnia zakladom zahalnoi serednoi osvity: navchalnyi posibnyk dlia studentiv vyshchyykh pedahohichnykh navchalnykh zakladiv* [Fundamentals of general secondary education management: a textbook for students of higher pedagogical educational institutions]. Kyiv: Navchalna knyha – Bohdan [in Ukrainian].
- Otych O.M., Zadorozhna L.K., Riabova Z.V., Olifira L.M. (2018) *Novi vymohy do kompetentnosti kerivnykiv shkil v Ukraini: posib. dlia slukhachiv zakladiv pisladyplomnoi pedahohichnoi osvity, kerivnykiv zakladiv zahalnoi serednoi osvity, zdobuvachiv vyshchoi osvity za spetsializatsiiamy «Upravlinnia navchalnym zakladom» ta «Upravlinnia proektamy»* [New requirements for the competencies of school leaders in Ukraine: a guide. for students of postgraduate pedagogical education institutions, heads of general secondary education institutions, applicants for higher education in the specializations «Educational Institution Management» and «Project Management»]. Kyiv [in Ukrainian].
- Pro vyshchu osvitu: *Zakon Ukrainy vid 01.07.2014 r. № 1556-VII* [On higher education: Law of Ukraine of 01.07.2014 № 1556-VII]. Retrived from: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> [in Ukrainian].
- Pro zatverdzhennia Metodychnykh rekomendatsii z pytan formuvannia vnutrishnoi systemy zabezpechennia yakosti osvity u zakladakh doshkillnoi osvity: *nakaz Derzhavnoi sluzhby yakosti osvity Ukrainy vid 30.11. 2020 r. № 01-11/71* [About the statement of Methodical recommendations concerning formation of internal system of maintenance of quality of education in establishments of preschool education: the order of the State service of quality of education of Ukraine from 30.11. 2020 № 01-11 / 71]. Retrived from: <https://osvita.ua/legislation/doshkilna-osvita/77870/> [in Ukrainian].
- Pro osvitu. *Zakon Ukrainy vid 05.09.2017 № 2145-VIII* [About education. Law of Ukraine of 05.09.2017 № 2145-VIII]. Retrived from: https://kodeksy.com.ua/pro_osvitu.htm [in Ukrainian].
- Pro fakhovu peredvyshchu osvitu. *Zakon Ukrainy redaktsiia vid 06.06.2019* [On professional higher education. Law of Ukraine, version of June 6, 2019]. Retrived from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2745-19#n1418> [in Ukrainian].
- Romaniuk I.A. (2011) *Analiz, planuvannia, kontrol yak funktsii upravlinskoj diialnosti kerivnyka doshkillnoho navchalnoho zakladu* [Analysis, planning, control as a function of management activities of the head of the preschool educational institution]. Ternopil: Mandrivets [in Ukrainian].
- Seitosmanov A.S., Fasolia O.I., Markhlievski V.M. (2019) *Avtonomiia yak shliakh do efektyvnoho menedzhmentu shkoly: metodychni rekomendatsii* [Autonomy as a way to effective school management: guidelines]. Kyiv [in Ukrainian].
- Scientific thought (1972). *Slovnnyk ukrainskoi movy: akademichnyi tlumachnyi slovnyk (1970–1980)* [Dictionary of the Ukrainian language: academic explanatory dictionary (1970–1980)], Kyiv: Scientific thought [in Ukrainian].
- Smolianko Yu.M. (2016) *Formuvannia profesiinoi kultury maibutnoho vykhovatelja doshkillnoho navchalnoho zakladu: navch. posib. dlia studentiv osvit. stupenia «Mahistr» spetsialnosti 012 «Doshkilna osvita»* [Formation of professional culture of the future educator of preschool educational institution: textbook. way. for education students. degree «Master» specialty 012 «Preschool education»]. Chernihiv: Desna Polihraf [in Ukrainian].
- Solovei Yu.O. (2022) *Derzhavnyi kontrol v upravlinni diialnistiu zakladiv doshkillnoi osvity v Ukraini (druha polovyna XX – pochatok XXI st.): dys... doktora filosofii: spetsialnist 011 – Osvitni, pedahohichni nauky* [State control in the management of preschool education in Ukraine (second half of the XX – early XXI century.): Doctor of Philosophy: specialty 011 – Educational, pedagogical sciences.]. Cherkasy, 2022 [in Ukrainian].
- Solovei Yu. O. (2018) *Chynnyky efektyvnoi upravlinskoj diialnosti dyrektora zakladu doshkillnoi osvity* [Factors of effective management of the director of preschool education]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Serii: «Pedahohika. Sotsialna robota»*. № 2 (43), Ukraine. S. 265–269 [in Ukrainian].
- Solovei Yu.O. (2018) *Monitorynh yakosti doshkillnoi osvity yak kompleksna systema v upravlinni zakladom doshkillnoi osvity* [Monitoring the quality of preschool education as a comprehensive system in the management of preschool education]. *Labirynty realnost: i zbirnyk naukovykh prats za materialamy*

V Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii (Monreal, 30–31 zhovtnia 2018 r.), Monreal: CPM «ASF». S. 115–119.

Standart vyshchoi osvity Ukrainy, druhyi mahisterskyi riven spetsialnosti 012 «Doshkilna osvita»: *nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 29.04.2020 r. № 572* [Standard of higher education of Ukraine, the second master's level of specialty 012 «Preschool education»: the order of the Ministry of Education and Science of Ukraine from 29.04.2020 № 572]. Retrived from: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vyshcha/standarty/2020/05/2020-zatverd-standart-012-m.pdf> [in Ukrainian].

Tryus Yu.V. (2010) *Kompiuterno-oriientovani metodychni systemy navchannia matematychnykh dystsy-*

plin u VNZ: problemy, stan i perspektyvy [Computer-oriented methodical systems of teaching mathematical disciplines in higher education: problems, status and prospects]. *Naukovyi chasopys NPU imeni M.P. Drahomanova. Seriiia 2: Kompiuterno-oriientovani systemy navchannia. № 9. S. 16–29* [in Ukrainian].

Chala T.T. (2009) *Nastilna knyha kerivnyka DNZ* [Desk book of the head of the preschool institution]. Kharkiv: Osnova [in Ukrainian].

Shvaika L.A. (2009) *Yak otsynyty robotu DNZ* [How to evaluate the work of a preschool institution]. Kharkiv: Osnova [in Ukrainian].